

एवं समासोक्तौ साधारणविशेषणवशात्परार्थस्य प्रतीतावपि पुन-
स्तस्य शब्देनोपादानस्याप्रस्तुतप्रशंसायां व्यञ्जनयैव प्रस्तुतार्थावगतेः
शब्देन तदभिधानस्य च पुनरुक्तत्वम् । क्रमेणोदाहरणम्—

‘अनुरागवन्तमपि लोचनयोर्दधत् वपुः सुखमतापकरम् ।

निरकासयद्रविमपेतवसुं वियदालयादपरदिग्गणिका ॥’

अत्रापरदिगित्येतावतैव तस्या गणिकात्वं प्रतीयते ।

‘आहूतेषु विहङ्गमेषु मशको नायान्पुरो वार्यते

मध्ये वा धुरि वा वसंस्तृणमणिर्धत्ते मणीनां धुरम् ।

खद्योतोऽपि न कम्पते प्रचलितुं मध्येऽपि तेजस्विनां

धिवसामान्यमचेतसं प्रभुमिवानामृष्टतत्त्वान्तरम् ॥’

अत्राचेतसः प्रभोरभिधानमनुचितम् ।

वचनमिदम् । हे अरुणचरणे, तव परिसरणं सर्वतो गमनं पुंसां रणरणकं
कामचिन्तामकारणं कुरुते । ‘चिन्ता रणरणं च तत्’ इति कोषः । कीदृशम् ।
अनणु अनल्पं यथा स्यात्तथा रणन्ती मणिमेखला यत्र । अविरलं घनं शिञ्जानं
शब्दायमानं मञ्जु मञ्जीरं यत्र तादृशम् । लघुरेफनकारादिघटितानुप्रासस्य मा-
धुर्यातिशयव्यञ्जनेन शृङ्गारादेरेवोपकारित्वम्, अत्र पुनः पर्यवसितार्थस्य वेश्याविरा-
गस्य न किञ्चिदुपकारित्वमित्युपधृष्टार्थत्वम् ॥ परार्थस्य रूपकस्य उपमानस्य वा ॥
अनुरागवन्तमपीति । अनुरागो रक्तिमा, प्रेम च । निरकासयद्वीपान्तरं
प्रापयामास, अथ च दूरीचकार । अपेतवसुं निष्करणम्, निर्धनं च । अप-
रदिक् पश्चिमदिक् ॥ अत्रेति । यथा रवमित्येतावतैव तस्य भुजङ्गत्वं प्रतीयते
तथैवेति भावः ॥ आहूतेष्विति । अत्र यत्तदर्थयोराकाङ्क्षया लाभः । तमचेतसं
सदसद्विवेचनारूपचेतनारहितं सामान्यं जनं धिक् । अनामृष्टमनाकलितं तत्त्वा-
न्तरं वस्तूनां विशेषो येन तादृशं प्रभुमिवेति । सदसद्विवेचनरहितत्वं दर्शयति—
आहूतेष्विति । विहङ्गमशब्देनाहूतेषु हंसकोकिलादिषु अहमपि विहायोगमनाद्वि-
हङ्गम इति मत्वा पुर आयान् आगच्छन् मशको येन न वार्यते यस्य धुरि यान-
मुखे मध्ये वा अर्थादुपस्थितस्य यानस्यैव मध्ये वा वसंस्तृणमणिस्तृणाकर्षको
मणिरल्पमणिर्यानशोभाजनकमहामणीनां धुरं साम्यं धत्ते । यानस्य पश्चाद्भागस्ता-
वतृणमणेः स्थानं तद्विज्ञे मध्यादौ तद्विन्यासात्तत्त्वामिनोऽविवेचकत्वमिति भावः । ‘धूः
स्त्री क्लीबे यानमुखम्’ इति कोषः । (क्वचित्) ‘मध्ये वा धुरि वा वसन’ इति पाठो न
रमणीयः । अनन्वयात् । खद्योतोऽपीति पुर इत्यनुषज्यते । यस्य पुरः खद्योतोऽपि
तेजस्विनामपि मध्ये प्रचलितुं गन्तुं न कम्पते । न विमेतीत्यर्थः । अत्राप्रस्तुतेन
तादृशा सामान्येनैव विशेषस्याचेतनस्य प्रभोरभिव्यक्तिरिति तदभिधानमनुचितमित्य-